

„NEM ENGEDI ISTEN, HOGY ELVESZEJTSENEK”

Nyisztor Tinkával beszélget Havay Viktória

Havay Viktória: Tinka, téged olyan sok oldalról ismerünk mi, akik a táncházmozgalm berkein belül néprajzosokként, zenészekként vagy akár a moldvai csángó kultúra elkötelezettjeiként jártunk-keltünk táncházakban, csángó bálokon, moldvai csángókkal foglalkozó rendezvényeken. Ismerjük a tudományos oldaladat: azt, amikor teljes európai kontextusba helyezed egy-egy általunk jól vagy kevésbé ismert finom étel történetét; a vallásharcos oldaladat, amivel évtizedek óta küzdesz a pusztinai magyar miséért és amivel összefogod a falubeli asszonyokat a Szent István Gyermekei imakörbe. Ismerjük a nagyszerű vendéglátó oldaladat, amivel minden portádra érkezőt fogadod és finomabbnál finomabb ételek-italok kíséretében és ismerteted meg a hozzád érkezővel néped történetét, kultúráját. Viszont az utadat, amely ide vezetett, kevesen ismerjük. Jelen lapszám tematikája kapcsán különösen a magyarországi táncházmozgalm hatá-saira is szeretnénk rápillantani a te életed és a pusztinai faluközösség szempontjából. Mesélnél nekünk a kezdetekről?

Nyisztor Tinka: 1957. január 4-én születtem Pusztinába, itt a házamba, ahol beszélgetek veled. Itt a faluba jártam az általános iskola 8 osztályát és utána a legközelebbi városban, Mojnestben (Moinești) érettségiztem. Mindkét helyen tiszta románul tanultunk, magyar oktatás nem volt. Magyarul írni-olvasni akkor tanultam meg igazán, amikor 1979-ben kiköltöztem a Székelyföldre. Akkor az irodalmi nyelvet behoztam úgy, ahogy, és olvastam, de én úgy mentem az egyetemre, hogy nem tudtam írni magyarul. Majdnem belehaltam, mert az egy borzasztó érzés, hogy az ember mondja, hogy nagy magyar vagyok és akkora frászom volt, hogy ne írjunk zárthelyi dolgozatot! Volt egy jó csoporttársam, Hejlig Balázs, aki tudta mindig, mi a bajom és akkor odasúgta: „Ne hülyéskedj, nem olvassa el!” És tényleg, az a tanárnő valóban sose olvasta el. Tudták, hogy az anyagot mindig tudtam, de írni nehéz volt. Mindig volt, aki segített, de azt el nem lehet mondani, hogy milyen, amikor az ember nem így indít és nem tanulja meg kiskorában a magyar helyesírást.

Egy évet jártam Budapesten előkészítőbe a Balassi Intézetbe, de mivel én jól beszéltem magyarul, beraktak a haladó csoportba, ami jó is volt addig, amíg rá nem jöttem, hogy nem tudok írni. Megtudtam, hogy mások a Zombolyi utcában grammatikát tanulnak, és könyörögtem, hogy tegyenek engem át oda, én nem tudok írni. Mindenki meg csak csodálkozott, hogy „maga hogyhogy nem tud írni, hiszen olyan jól beszél magyarul?” – „Hát az két kü-

lön dolog!”, mondtam. Szerencsémre nagyon sokan segítettek nekem e téren. Mohay Tamás, a néprajz tanszéken, aki tudta, érezte, mi a bajom, azt mondta: „Tinka, úgy tekints rám, mint titkárnőre! Csak írd, én mindent javítok neked!” Később Kisbán Eszter tanárnő segített ebben és javított mindent, amit írtam.

HV: Hány évesen és milyen okból határozta el, hogy kitanulod a néprajztudományt?
NyT: Hosszú út volt előtte. Azt gyorsan elhatároztam még gyerekkoromban, hogy magyar közösségbe akarok kerülni. Érettségi után egy évig tanítottam Pusztinában tanárhelyettesként franciát. Következő évben, 1978-ban jött a népszámlálás és úgy adódott, hogy Elekes Zoltán fizikatanárral számláló-biztosok voltunk. Ahova mi mentünk mindenki magyarnak vallotta magát, s ahova mások, ott románoknak. Na, akkor gondolták, hogy nem megfelelő ember vagyok, mert csupa román volt a gárda és ezért nem adtak munkát, főleg, hogy templomba járó ember voltam. 1979-ben elmentem Sepsiszentgyörgyre dolgozni, és ott folyamatosan érdekelt a saját kultúránk, s a népi kultúra. Hozzánk gyerekkoromban nagyon sokan jártak, főleg nagyapám miatt, aki nagyon értelmes, eszes ember volt. Domokos Pál Péter rendszeresen jött hozzá (már amennyire akkoriban lehetett) és engemet kisgyermeket nagyon érdekelt, hogy miért csak az öregektől kérdeznek. Természetesen a magyar szó is mindig nagyon érdekelt és mindig nagyon fáj nekem, hogy miért itt születtem?! Arra pontosan emlékszem, hogy rendszeren elátkoztam Mária Teréziát. Azt tudtam, hogy miatta és a madéfalvi veszedelem miatt kerültünk mi Moldvába. Siratoztam rendszeren (épp akkor nem volt itthon senki) és átkoztam Mária Teréziát!

Sepsiszentgyörgyön aztán elvégeztem egy népfőiskolát, ahol nagyon jó volt a gárda is. Az ellenállásunk abból állt, hogy elmentünk szőni, fonni és hallgattuk a magyar szakembereket, mint például Gazda Klára néprajzkutatót, Kósa Szántó Vilhelmát, aki szociológus volt stb., és én ott már kezdtem érdeklődni, hogy tudjam, miért járnak hozzánk a faluba a néprajzkutatók. Emlékszem, Halász Péter is sokat járt Pusztinába gyűjteni, de akkor még ő sem állt szóba velem, mert én akkoriban még csak gimnazista voltam. Hát így kezdődött ez a dolog. Aztán amikor eljött 1990, és én elvégeztem már minden lehetséges tanfolyamot abban a gyárban, amelyikben dolgoztam (már csak a pártiskola hiányzott, de gondoltam, oda én nem megyek, a fene egye meg!), és folyamatosan matekoztam, mivel a számító központban dolgoztam. Még az is megfordult a fejemben, hogy elvégzek egy közgazdasági egyetemet is, mert az nekem hasznos volna a szakmához.

HV: Milyen gyárban dolgoztál akkoriban?

NyT: Az IMASA nevű gépgyárban, mely hatalmas gépeket gyártott. Persze először mint darukezelő dolgoztam egy 23 tonnás darun, utána aztán irodá-

ban, mert hát ugye mindenkinek az a vágya, hogy irodában dolgozzon (nekem mondjuk ugyan nem volt nagyon), de persze jobb volt. Aztán 1990-ben, amikor jött a nagy fordulat, akkor egy barátnőmnek meséltem el, hogy ha én elmennék tanulni, akkor néprajzot lenne érdemes, mert a saját kultúránkat nagyon szeretném megismerni. Persze feltéve, ha szabadság lenne. Ha nem, akkor marad a közgazdaság. Aztán végül ez a barátnőm is elvégezte a néprajz szakot. Hát így mentem én néprajzot tanulni.

Az igazság azonban az, hogy még 1990-ben sem akartam igazán elmenni. Sepsiszentgyörgyön akkoriban létrehoztunk egy egyesületet az unokatestvéremmel, mivel igen sok moldvai magyar élt ott abban az időben, a Moldvai Csángó Magyarok Egyesületét, és én azt szerettem. Volt egy újságunk is, a *Moldvai Magyarország* és azt gondoltam, én ott jól elleszek. A pusztinai mentalitás szerint 33 évesen nagyon öregnek találtam magam és nem akartam én elmenni. Az egyesület tagjai közül akkoriban már nagyon sokan érdeklődtek, hogy hogyan lehetne Magyarországon továbbtanulni, de én ezeket akkor még nem vettem komolyan. Egészen addig, amíg meg nem tudtam, hogy milyen gyenge képességű gyerekeket visznek Budapestre, akkor mondtam az unokatestvéremnek, hogy „Ide figyelj, én elmegyek Budapestre, megnézem mi van ott, mert ez a világ szégyene.”

Ekkor kimentem Budapestre és senki nem akart mondani semmit. Még azok sem, akik azelőtt mondták, hogy jó lenne, ha mennék továbbtanulni. Ottlétem alatt egy vasárnap elmentem egy ószeres ócska piacra és belebotlottam Kallós Zoltánba. Zoli bácsi mindig nagyon szeretett adni-venni az ilyen helyeken, s akkor megkérdeztem tőle, hogy hogyan is van ez, mert senki nem akar nekem semmit sem mondani arról, hogy hogyan lehet jönni Magyarországra tanulni. Zoli bácsi szegény elszólta magát, s azt mondta: „Tinkacska, nem lehet, már nincs hely.” Mondom, „Hogyhogy nincsen, hiszen még felvételi sem volt!” Ez még nyáron volt. Azt mondta, hogy beteltek a helyek. Kérdeztem tőle, hogy „ki töltötte be?” Egyre idegesebb lettem, mert tudtam, hogy Pusztinából buta kölyköket vittek el és édesanyámtól tudtam, hogy Zoli bácsinak is benne van a keze. Én akkor neki azt mondtam, ma is pontosan emlékszem: „Nem baj, Zoli bácsi, majd holnap bemegek a minisztériumba és Andrásfalvynak az ajtaját úgy berúgom, hogy semmi nem marad belőle, cirik-cánderra török!” S akkor Zoli bácsi megijedt, mert tudta, hogy velem nem lehet szórakozni.

Akkor muszáj volt eldöntennem, hogy beállok a sorba és tanulok a többiekkel együtt. Én nem akartam tanulni, csak meg akartam tudni, hogy van ez az egész, de csak így tudhattam meg, hogy egyből résztvevő megfigyelő lettem. Így kerültem én aztán előkészítő egy évre a Balassi Intézetbe. Itt a csángóknak külön csoportot indítottak, kultúrát, történelmet tanítottak, ami nekem már jól ment. Viszont megtudtam, hogy indult a Zsombolya utcában egy olyan csoport, amelyik csak grammatikával foglalkozott és én átkértem magam oda,

hogy jobban tudjak helyesen írni. Akkor még nem is tudtam, hogy milyen rendszerbe fogunk felvételizni, úgy gondoltam, hogy úgy, mint mindenhol a világon, én miért volnék más. S akkor kiderült, hogy a csángóknak van külön lehetősége a felvételizésre, de ezt viszont nem vállaltam, mert szégyelltem. Megalázó volt, hogy mi az, hogy belöknek egy egyetemre és akkor ott csak ellébecolok?

Viszont ettől aztán megmenekültem, mert ott a Zsombolyán minden évben volt egy házon belüli verseny a határon túli diákok részére, de nem a magyaroknak, hanem az összes ott tanuló népnek a bolgártól az ázsiaiakig. Ez a verseny történelemből volt. Volt írásbeli és szóbeli része is, és én azt megnyertem. Ennek köszönhetően én már májusban tudtam, hogy bent vagyok az egyetemen és ez így lemosta rólam a szégyent. A történelem szakban bizonyos voltam, de azért csak érdekelt a néprajz is. Bementem az egyetemre és addig-addig kotoráskodtam, míg megtaláltam Sándor Ildikót és ő lett a felkészítőtanárom. Akkoriban nem tanítottak külön néprajzot sem középfokon, sem előkészítőben. Így aztán miután sikeresen felvettek a néprajz szakra, több kollégával összefogtunk és néprajz felvételi előkészítő tanfolyamot indítottunk az egyetem mellett, méghozzá nagyon sikeresen, a legtöbb tanítványunk egyből felvételt nyert az egyetemre. De meg kell, hogy mondjam, hogy az egyetem nagyon nehéz volt. Úgy rám csapott az a sok nehézség, a sok tanulnivaló, hogy tiszta beteg lettem tőle, csak úgy gyötört a teljesítménykényszer miatti depresszió. Beláttam, hogy sok lesz a két szak egyszerre és végül a történelmet magamtól elhagytam.

HV: Mikor és hogyan találkoztál először a táncházmozgalommal?

NyT: Néprajzkutatókkal gyerekkoromban már találkoztam, csak nem tudtam, hogy azok. Nagyapámhoz Keszáp Istvánhoz, mint adatközlőhöz nagyon sokan jártak, akiket már korábban is említettem Domokos Pál Péter és Halász Péter, akik tárgyi és társadalomnéprajzi témákat kutattak. Kallós Zoltán 1990 után kezdett járni és ő főleg a népdalok, balladák, énekes dolgokat kérdezte az asszonyoktól. Édesanyám, Dani Péterné Keszáp Ilona jó énekes volt (édesapám eredeti neve Dani Péter volt, a „Nyisztor” vezetéknevet mesterségesen adták nekünk a románosító adminisztráció során, s amivel én életemben először az általános iskolában szembesültem), Zoli bácsival nagyon jó kapcsolatba kerültek. Pusztina alapvetően nem volt olyan érdekes a kutatóknak, mivel székelyes csángó település volt és a sokkal archaikusabb vidékekre mentek még a nagy triász kutatói is (Kós Károly, Szentimrei Judit, Nagy Jenő), akik a „Moldvai csángó népművészet” kötetet készítették.

1990 előtt Kallós Zoltánt én a feketetői vásárban láttam először, aki a körtefa alatt adta-vette a könyveket. 1981-ben egy budapesti barátommal felkerestük Zoli bácsit a kolozsvári lakásán. A budapestiek nyilván előttem jártak jóval és ők tudták, hogy Erdélyben mit akarnak, de én így kóstoltam bele. A

kalotaszegi népzenével is a feketetői vásár után találkoztam először és hát nagy multságokra jártunk Körösfőre. Ott aztán már bejött a képbe a táncház és a sok muzsikálás, amit akkor még nem igazán értettem.

Előtte, amikor 1976-77-ben Pusztinában tanítottam, akkor a faluban volt egy fiatal erdélyi fogorvos, Kaizler László, akit egyfajta büntetésképpen helyeztek Moldvába. Ő volt az aki elvitte a pusztinai asszonyokat a II. Széke-lyudvarhelyi táncháztalálkozóra, 1979-ben.

Amikor Sepsiszentgyörgyön dolgoztam nem nagyon találkoztam a táncházmozgalommal, inkább Csíkban volt jelentős akkoriban. A Barozda együttesnek ott volt a székhelye és őket még a román televízió magyar adásában is látni lehetett. És amit ők csináltak, az valami egészen új volt: amilyen énekeket énekeltek, amilyen módon előadták. Romániában nem ez volt a szokás, voltak úgynevezett „népdalénekesek”, de azok orosz módra, az akadémiát kijárva, klasszikus- és műzenei stílusban adták elő magukat. Ezek után kezdtem csak összekapcsolni fejben, hogy miért is jönnek valakik gyűjteni a faluba, vállalva a sok viszontagságot, a rendőrségi zaklatást stb.

Aztán amikor 1990-ben átmentem tanulni Magyarországra, a néprajz szakon elég hamar értésünkre adták, hogy ez egy komoly tudomány, és nem abból áll, hogy kislányokat énekelgetni tanítsanak. A táncházmozgalmat egy kicsit lenézték. Én értettem es, meg nem es, hogy miért bűn az, ha valaki okos és még énekelni is tud.

HV: Értették a falubeliek azt a szót, hogy „táncház”, hiszen ezt a fogalmat a mezőség, széki multságok megnevezéséből vették?

NyT: Nem, nem ismerték magát a szót. Katalin nagynéném mondta, hogy valamire táncoltak és hogy találkozó volt, ő is úgy próbálgatta megérteni mi is ez az egész. Azt mesélte még arról az 1979-es eseményről, hogy nagyon sokan voltak, fiatalok voltak, nem idősek, öregek csak ők voltak, akiktől táncot tanultak. Így kezdett kirajzolódni, hogy ez egyfajta átmentés. Itt a faluban akkoriban még nem is volt újkori típusú táncház. Még megvolt a hagyományos táncalkalmak kontinuitása. Amikor 2000-ben hazakerültem Pusztinába, akkor hívtam elsőként furulya- és kobozoktatókat a faluba, hogy tanítgassák a helyi fiatalokat a saját hagyományaikra. Most már szerencsére az ő helyi tanítványaik viszik tovább a furulya és kobozoktatást a faluban.

Anyám mindig mesélte, hogy nagyapámnak, Keszáp Istvánnak a fogadó-jában mindig volt kobzos és furulyás és nagyokat mulattak. Gyöngyös János, a lézpedi kobzos gyakran járt át Pusztinába, mert itt volt egy kedves szeretője. Nagyapám korcsomájában szállt mindig meg. Nagyapámnak kettő háza volt, egyik a korcsoma, a másik pedig ahol a teheneket tartották, a lányok ott tartották a guzsalyasságot, ilyenek. A korcsomában főleg inni lehetett, egy keveset enni és egy vendégszobájuk volt. Volt, hogy éjjel érkezett vendég, annak a kopogására a pincsikutyájuk ébresztette őket. De azt a vendégszobát nem

szívesen nyitották meg, mert az asszonyok ha ott maradtak mulatozni, s nem volt hova tegyék a kicsi bubáikat, akkor hozták azokat is magukkal. Ma úgy mondanánk, hogy abba szobába vitték a bubákat pelenkázni. Az volt csak a baj, hogy megeltek tetűvel a háziak emiatt, mert annyira tetvesek voltak az emberek. Azután már erre is figyeltek, hogy nem adják át ám a lakásukat a háziak mindenkinek.

Mikor aztán jött a második világháború, úgy esett, hogy ott ittak nagyapámnál a németek, s mikor végre elmentek a németek, akkor meg ott mulattak az oroszok, és hát Keszáp Istvánnak volt kilenc szép lánya és azokat meg kellett védeni! Voltak rossz féle legények a faluban, akik az oroszoknak megsúgták, hogy hol vannak a lányok. Ezek a legények az oroszokkal buliztak, kártyáztak, ittak. Nem azok a vad oroszok voltak, de azért 'jesztegették édesanyámékat. Na ilyenek es történtek a faluban.

Szóval nagyapámnak volt ez a fogadója, ahol ment a zene és a tánc. Az asszonyok, hogy tudjanak egy kicsit táncolni, mulatni, s ha éppen nem volt mit vacsorázni a fogadóban, akkor fűrgén vittek otthonról vacsorát a férjük uruknak, s ők is ott maradtak. Nagyapám aztán az 1950-es évekig csinálta a korcsomát, aztán amikor jött az államosítás, az őt is megreccsentette, aztán felhagyott vele. Anyukám vette át tőle, mert ő csinálta az adminisztrációt korábban is. 1961-63-ban itt a saját lakásunkban volt korcsoma, de az nem volt jó, mert kellett volna egy külön épület, s aztán abbamaradt. Anyukám nagyon okos asszony volt, nagyapám meg is engedte neki, hogy az első négy osztályt elvégezze. Voltak fiai is, de azok még kicsik voltak, édesanyám adminisztrált, amíg nagyapám járt fuvarozni. Egészen Moldáviáig járt, Kisjenőből (Moldova Köztársaság fővárosából) hozott dolgokat, Odesszába vitt kosarakat, mert a faluban itt volt kosárfonás, és visszafelé hozott árut: bort, ételféléket, mindent. Én különösen soha nem kérdeztem ki, de azt tudom, hogy anyukám már ismerte a fűgét. Nagyapám nagy kétszázliteres hordókban halat, olajbogyót hozott, s a bor, a pálinka, szárított pereg mellett efféléket is lehetett kapni a fogadóban.

HV: Édesanyád hányadik gyermek volt a sorban?

NyT: A második. Katalin néném volt az első és édesanyám 1927-ben született másodikként. 17 éves volt, amikor a második világháborúból apám hazajött a frontról és elvette feleségül. És visszatérve a zenei vonalhoz, ugye említettem, hogy anyukám nagyon jó énekes asszony volt. Hogy kitől tanulta az énekeket? Hát a közösségben mindenkitől, illetve nagyapám nagy magyar énekes volt, ő nagyon szeretett énekelni, így anyámnak nem volt nehéz megtanulni. A repertoárjukban volt magyar nóta, aztán a rövid magyar világ alatt, az iskolai a tanárok által behozott újstílusú népdalok, meg hát ami a falu népdalkincse volt alapból. A balladakincsünk azonban régiesebb, azokat az őseink még Erdélyből hozták magukkal és úgy mentek szájról szájra. (Iskolánk Pusztinában

1916-tól volt, előtte házaknál tanítottak, de csak románul. 1950-től egy kicsi ideig volt magyar iskola, de aztán csak román.) Azt is tudni lehetett a faluba, hogy a nagy nótafák mindig együtt vannak az előénekesekkel és az imádkozóasszonyokkal, mert paphiány volt Moldvában. Tánczos Vilmos tanulmányában nagyon szépen le is írja az előénekesek, a licenciátusok szerepét. Az első püspök, akit boldoggá avattak, s akit a második világháború után börtönbe vittek, Anton Durcovici nagyon erősen támogatta, hogy a falusi előénekes imádkozók intézménye megmaradjon, mert nem tudták papokkal ellátni a területet. Részben ezért is tudott megmaradni a magyar nyelv: se iskola, se papok nem voltak. Amikor lett mindkettő, akkor vége lett a magyarnak. A nagy előénekes asszonyok voltak azok, akik a halott mellett imádkoztak és a házaknál es tartottak akár vecsernyét, akár mást. Ezek az asszonyok magyar nyelven imádkoztak és imaközösségeket tartottak fenn, én is ma ezt csinálom az asszonyaimmal, s ez néha többet ér, mint az intézményes dolgok.

HV: Régen a faluban milyen zenés, táncos alkalmak voltak és kik vehettek rajta részt?

NyT: Mikor a táncházmozgalom éppen felfedezte ezt az egészet, itthon nálunk a faluban, nálunk még a helyén volt a tánc. Nem kellett táncház nekünk. A lakodalmakban egyfolytában táncoltunk, ami pedig abban az időben az három éjjel, három nap tartott. Szombat este volt a nunta tánc, ami a fiataloknak szólt és mindig élő zene volt természetesen. Volt egy falu, az volt a neve Balkan (Balcani) és onnan jöttek a cigány muzsikusok a zenét szolgálni. Azok aztán minden zenét tudtak, még a csárdást is, mert hajnal felé, amikor a buli a legnagyobb volt, azt tudták, hogy akkor el kell húzni a csárdást. S akkor vasárnap is folytatódott a tánc.

HV: Hogyan volt a lakodalom rendje?

NyT: A menyasszonynak lakodalom előtt négy vasárnap be kellett öltöznie viseletbe és kihirdették a templomba. A lakodalom szombatján délelőtt az asszonyok aztán összejöttek, hogy készítsék a galuskát és a többi ételt. Ezután jött a leány kikérése és az egész estés tánc. Vasárnap délelőtt aztán a templomban tartották az egyházi ceremóniát, majd ez után táncoltak a templom udvarán. Meg kell külön említenem, hogy a tánc alkalmak helyszíne nem csak esküvők után, hanem általánosan mindig a templom udvarán volt. Ha egyéb alkalommal bál volt, akkor is a pap szervezte őket. A táncok pedig papi laknak az udvarán zajlottak. Kétélű volt a dolog, mert a pap vigyázott a lányokra, de hagyta is őket mulatni. Viszont most már tudom, hogy a templom udvarán a tánc a szakrális táncokból származik. És ez nálunk mindig úgy volt, hogy ha lakodalom volt, a templomban összeesküdtek, s amikor a nép kijött, akkor már a cigány húzta a templom sarkánál, hol az udvaron vagy kimentek az út elé. Rögtön lehetett kettőt-hármat táncolni, míg a menyasszony kijött a templomból.

HV: Milyen hangszereken kísérték a táncot a te fiatalságodban?

NyT: Hegedű mindig volt, dob is volt és trombita. A trombitásnak pedig mindig volt furulyája, mert a közösség számára az rangosabb volt. És amikor a multságban a furulya előkerült az volt a csúcspont, akkor jött a halálra táncolás! A hagyományos közösségnek ez volt a természetes, hiszen a nagyapám korcsomájában is a furulya ment és a koboz. Pusztinában sok furulyás volt, de kobzosról nem tudok, Gyöngyös János járt át Lészpedről. Egy szál furulyával még bált is csináltak! Jött valaki egy szál furulyával a korcsomába és kész volt a buli! Amikor megtudták az asszonyok, hogy furulyás van a korcsomában, akkor rögtön hoztak a férjemuramnak vacsorát.

A legnagyobb zenés-táncos alkalom mindig a lakodalom volt és utána jöttek az éves táncalkalmak a naptár szerint. A farsangban többször is volt bál, amit az én időmben mindig a legények szerveztek. Ezek mindig egy-egy háznál voltak és szigorúan csak éjfélig volt szabad táncolni. A farsangi időszakban gyakran tartottak lakodalmakat is, így a hosszú farsangi időszak bőven ki volt töltve multságokkal. A húshagyó keddi bál soha nem hiányzott, s azzal lezártuk a farsangot. Ekkor mindig, a mai napig is töltött tyúkot sütötünk. A nagybőjt alatt ugye tánc tilalom volt, utána első vigasságot húsvét hétfőn tartottuk a templom kertjében. A naptári idő szerint ezután megindultak a gazdasági munkák, tánc a korcsomákban, illetve búcsúk alkalmával volt (Pusztina templombúcsúja: augusztus 20., Szent István napja körüli vasárnap). Búcsú előtti szombaton mindig volt bál, s utána vasárnap búcsús mise. Anyám mindig mondta, hogy „csak lézpedi ne jöjjön, mert azok e hétig nem mennek haza”, olyan mulatós népek voltak. Búcsú után ment a tere-fere, hogy iszogatunk, eszegetünk és estére mindig tánc volt. Vagy maguk énekeltek és arra járták vagy valahol a faluban került egy furulyás a korcsománál és akkor ott összegyűltek. Keresztelőkor is táncoltak: vagy saját éneklésre, vagy esetleg akadt egy furulyás hozzá. Elmondhatjuk tehát, hogy egyáltalán nem volt hiány a táncalkalmakban. A mi falunkban, Pusztinában az emberek a mai napig úgy táncolnak, hogy teljesen el tudják magukat benne engedni, felszabadulnak, minden gátlásukat, bajukat, bánatukat hátrahagyják. Voltam lakodalomban Kalagorban és Rekecsinben is, és azt tapasztaltam, hogy ott úgy tudnak még mulatni, hogy azt sem bánják, ha meghalnak, úgy mulatnak! Az öreg asszonytól a legfiatalabbakig mindenki ezt teszi. Táncolni mindenki tud, de nem egyforma ügyesen. Minden faluban tudták, hogy ki a jó táncos, de annyira mindenek ment, hogy az igényeit kielégítse. Olyan nem volt, hogy valaki petrezselymet áruljon, mindenki beállt. Nem számított, hogy férfival, nővel, hát alig van férfi eleve, de régebben is kevesebb fiú táncolt. Ezt hozta magával a középkori körtánc, ahova mindenki beáll, nem kellett párosával táncolni. Az individualizáció és a párostánc táncörténetileg is egy későbbi fejlemény. De persze az is hozzá tartozik a teljes képhez, hogy a körtáncokban egy-egy pár kiválasztódhatott és a kör közepén párban járhatta.

HV: A tánc megköszönéseként a táncban pusztit adhatott a fiú a lánynak?

NyT: Nem, olyan nem volt. Olyan kevés intim dolog volt, hogy csak na. A pusztit a búcsúzkodásnál még anyukámmal is csak utólag tanultuk meg, amikor már ő is kezdett gyakrabban Magyarországra járni. Mondtam is neki, „mit mind pusztulóznak? Nem így tanította nekem mikor kicsik voltunk!”, mert nem járta, ez nem volt. Azt mondja „igen, de ez jó dolog!”. Mondom, „jó dolog, de akkor miért nem így neveltetek?”. Ölelés az többször volt, de az is csak módjával.

HV: Budapestre kerülve jártál-e táncházakba?

NyT: Persze. 1990-ben kerültem Budapestre és azonnal el kezdtem járni táncházba. Természetesen a Marczibányi térre a Tatros együttes táncházába jártunk a legtöbbit. Amikor pedig kezdtünk szervezkedni vagy nagyobb ünnepek voltak, akkor az Almássy téren volt mindig a program. Főleg moldvai táncházba jártunk, mert ott tudtunk leginkább találkozni az ismerősökkel, moldvaiakkal s máshonnanival egyaránt. Akármilyen kemény időszak volt is az egyetemen, azért szerda este igyekeztünk ott lenni a táncházban. Aztán volt olyan eset is, hogy 1991-ben Budapestről egy egész busznyi magyarországi táncházassal elindultunk Moldvába, csak úgy ismerkedni a helyiekkel, mulatozgatni, Kerényi Robi hozott magával vagy 100 darab furulyát. De a demokrácia akkor épp még olyan időket élt, hogy nem engedtek be minket a faluba. Eltorlasztották Pusztinát kamionokkal és még a saját anyámmal sem hagyták, hogy találkozzak. Hát én attól olyan szomorú voltam! Vissza kellett menjünk Gyimesig, s végül ott töltöttük el jól az időt. Aztán szépen lassan eljött a táncház mozgalom módszere a helyi alkalmazásba, Moldvába is. Amikor 2000 után hazakerültem Svájcba, már én magam szerveztem a helyieknek kézműves tábort, melynek a táncház is a része volt. Ségercz Ferencék egész héten tanították a furulyát és kobozt a nemezes és kosárfonó foglalkozások mellett.

HV: A Budapesten élő csángókkal tartottátok-e a kapcsolatot?

NyT: Igen, tartottuk, még hozzá annyira, hogy már ottlétem első vagy második évében létrehoztuk a Domokos Pál Péter Moldvai Csángó Magyarok Diákszövetségét. Velük elég sokat nyüzsögtünk. Pénzt pályáztam, ami mindig csak egy kevéske volt, de nekünk éppen elég, s én azt a csapatot azt hiszem egész jól összefogtam. Év közben sokat kirándultunk Magyarországon belül, diáktalálkozókat szerveztem, sokszor a kollégiumunkba a Budaörsi úton. Emlékszem, hogy mindig az volt a feltétel, hogy „Tinka, csinál-sz-e galuskát és savanyú levest, mert akkor jövünk!”. És akkor jöttek mindenhonnan: volt aki Szombathelyről, volt aki Debrecenből, tényleg az egész országból. Még nyáron is együtt nyaraltunk a barátainnál Gyimesi hegyekben. Magyar Kati barátnőméhez Bodor-vészbe jártunk és a kalibájukban szálltunk meg, s

addig-addig járogattunk, míg kibővítették húsz férőhelyesre a kalibát. Minden nyáron, amikor jött a vizsgaidőszak mindig azzal bíztattuk egymást a kintásra, hogy nem baj, mert ha vége a vizsgáknak, megyünk fel a hegyre! Volt olyan, amikor pont úgy jött ki a lépés, hogy éppen akkor voltunk fent a hegyen, amikor a gyimesi tánc tábor volt. Akkor megnéztük mikor van a moldvai este és arra lementünk a hegyről Gyimesközéplektra a kultúrba, hajnalig mulattunk, s aztán reggel, mikor jött fel a nap fáradtan, gyalog mentünk vissza a több kilométerre levő a kalibához. Sajnos már régen nem voltunk. Sokan közülünk külföldön élnek, ki Japánban, ki Londonban, valaki Olaszországban vagy távol a világban és sajnos van aki már meghalt közülünk. Pont például a segítőm, Salamon Andrián, akivel együtt vezettük a szövetséget. Minden esetre tervezzük, jó volna egy találkozót újból összehozni.

HV: A Csángó Bál szervezésében is részt vettél, benne voltál az elindító csapatban?

NyT: Teljesen benne voltam. Amikor én Budapesten éltem a Marczibányi téri tánc ház volt a központja a moldvai és gyimesi dolgoknak. Az ottaniak közül mindenki benne volt a szervező csapatban. Olyanokra emlékszem, hogy Sára Ferenc, Kerényi Róbert, Nagy Bercel, Benke Gráczy, valamint a csángók közül Szócs Anna, Petrás Mária és még nagyon sokan. Úgy jött az egész, hogy egy csomó programot szerveztünk: tartottuk a kapcsolatot az itthoniakkal, Pusztinában nagyon jó hagyományörző csapat volt, közöttük édesanyám is és Nyisztor Ilonának, aki sógornóm, az édesanyja is, több nagyon jó nőtáfa. Sára Ferencék pedig nagyon örvendtek, amikor szerveztünk, hogy átjöttek az öregek Budapestre, gyűjtöttek tőlük rengeteget. Nagyon sok, máig tartó ismeretség alakult ki abban az időben, ugyanis az ilyen alkalmakon családoknál lettek a vendégek elszállásolva. Így ismertem meg például azt a budapesti kedves családot, akikhez a mai napig bármikor hazamehetek, Madas Katiékát is.

Innentől adta magát, hogy kellene évente egyszer egy nagyobb találkozó. Elkezdtük csinálni, s amikor nem fértünk már be a Marczibányi térre, átmentünk az Almássy térre és ott tartottunk alkalmanként csángó tánc házat. Ebből kerekítettük ki aztán az évente egy nagyobb találkozót. Sára Ferencékkel együtt elkezdtük szervezni és mellettünk volt egy budapesti család, Némethi Gábor és Klára valamint Dezsőffy Anna, akik pedig anyagiakkal nagyon támogatták a rendezvényt. Ők voltak azok egyébként, akik Aczél Endrével és Kallós Zoltánnal segítették a csángókat az előző pápalátogatáson való részvételle (1991-ban).

Csángó Bál 1994-ben volt azt hiszem az első alkalommal. Akkoriban még kisebb méretűek voltak, de meg kell mondjam, nagyon jók voltak. A vendég látást a rendezvény alatt egy kicsit a moldvai csángó lakodalmak mintájára találtuk ki, hogy van étel is, van tánc is, van ital is, van mulatság is. A helyi büfé konyhájában főztem a galuskát hússal és hús nélkül, sütöttük a kalácsot,

készítettünk kocsonyát rogyásig. Aztán miután megfőztünk, mentünk mi is táncolni. A hagyományörző csoportoknak is nagy-nagy sikere volt ezeken az alkalmakon. Hála Istennek aztán kinőtte magát a rendezvény, én 2000 után hazamentem Moldvába, de mások folytatták és idén a szervezők már a 26. alkalmat ünnepelték. Újonnan pedig már pár éve Bákóban is van csángó bál és mondhatom, hogy nagyszerű rendezvény az is. Mindig farsang farkán szervezi meg a Romániai Csángómagyarok Szövetsége, ahogyan azt korábban is szokás volt falun. Talán egy kicsit pech, hogy néha egy időben van a két bál, mert akkor az ember azt sem tudja, hova menjen.

HV: A doktori disszertációhoz hogyan és hol kutattál, milyen tapasztalatokat szereztél külföldön?

NyT: Budapesten az ELTÉ-n végeztem az Európai Etnológia Doktori Iskolát, majd párhuzamosan egy évet jártam egy bukaresti francia nyelvű doktori intézetbe, melynek a tanegységeit el tudtam ismertetni Budapesten. Ezt követően két évet végeztem Svájcban, a Neuchâtel-i Egyetem etnológia doktori iskolájában. A kutatási témám a moldvai csángómagyarok táplálkozáskultúrája, témavezetőm és mesterem pedig Dr. Kisbán Eszter volt, aki elsőként doktorált Magyarországon ebből a témakörből. A kontextusban kutatás mindig is nagyon szimpatikus volt számomra, amit a francia történészek az 1930-as években kezdtek módszerként használni. Ezt Svájcban nagyon szépen tovább tudtam mélyíteni. Mindezek mellett pedig a francia tudásom is szépen kicsiszolódott, pontra került.

Persze Svájcban is hamar megkerestem a magyarokat, különféle rendezvényeket csináltunk, Zürichben tojást írtam, táncházakat szerveztünk. Jött az Üsztürü zenekar, s más jó magyar bandák, akikkel nagyon szép alkalmak voltak. A svájciak meg csak néztek, hogy ezek a magyarok hogy tudnak mulatni!

HV: Amikor hazaköltöztél Pusztinába, milyen terveid voltak, mivel kezdtél el foglalkozni?

NyT: 1997-ban engem felvettek ugye a magyarországi doktori iskola mellett Bukarestbe, egy frankofon doktori iskolába és szerették volna, hogy ottmaradjak tanárnak. 1997-ben szintén felvételt nyertem a budapesti román filológia szakra, de kiderült, hogy attól az évtől tandíjat kellett volna fizetni a második diplomára, így a bukaresti Frankofon doktorit választottam, ahol francia ösztöndíjasként tanulhattam és párhuzamosan végeztem a budapesti iskolával. A budapesti román filológia tanszéken ismertek a tanárok és nagyon örvendtek, amikor jelentkeztem a felvételi vizsgára. Tudtomra adták, hogy szívesen látnának kollégának az egyetem befejezése után. (Amíg a néprajzot tanultam mindig felvettem a román történelem kollégiumot és vizsgáztam is belőle.)

A bukaresti frankofon doktori iskola kelet-európai diákok számára lett létrehozva a francia L'écol des Haute Études en Sciences Sociales keretein be-

lül. Kutatókat oktattak, formáltak és ki-ki doktorált a saját anyaegyetemén. A kihelyezett országban is meg kellett védeni a „kis doktorit” az én esetemben Svájcban, Neuchâtelben, utána majd Budapesten a PhD-t.

1999-ben Bukarestben tanultam, majd Svájcot választottam a tanulmányim folytatásához. Már tudtam, hogy 2000-ben a svájci doktoranduszok készülnek terepmunkára Kolozsvárra, így szívesen mentem, hogy nyáron ott legyek Kolozsvárott a svájci kollégákkal. Nagyon jól sikerült Pozsony Ferenc tanár úr segítségével. Felejthetetlen élmény marad a Nucula-i ördögüzés pénteken éjjel a templomban. Igen sok mindent megtudtam a görög katolikusok és az ortodoxia konfliktusairól, hiszen én voltam a tolmács... 1999-be az egyik svájci kollégám Patrick Platett, karácsonykor ellátogatott Pusztinába. Vele elementünk Gyimesbe, Sötétpatakára és fenn a Bodor-vészben, a barátnőm kalibájánál főztünk egy kávét hóból. Ma Patrick etnológiát, antropológiát tanít Izlandon.

Szóval kijártam Bukarestben az egy vendég-évet, amit az ELTÉ-n el is fogadtak, majd 1998-tól hazahoztam a könyveimet Budapestről és ettől kezdve újra Pusztina volt az én otthonom. Bukarestből és utána Svájcból is rendszeresen hazajártam. A svájci egyetem nagy hangsúlyt fektetett a terepmunkára és én hónapokat töltöttem kutatással Moldvában olyan további falvakban mint Külsőrekecsin, Kalagor stb. Meg hát Budapestre, a doktori iskolába is jártam vizsgázni, szigorlatozni mindezek mellett. A svájci doktori iskola hallgatói egyszer eljöttek Erdélybe, a kolozsvári néprajz tanszékkal, majd Moldvába is terepre hoztuk őket, amit nagyon élveztek. Aztán 2000-2001-ben édesanyám beteg lett és én úgy döntöttem, hogy inkább hazajövök segíteni neki.

Mivel sok vendég járt az ismeretségi körből hozzá és bevétel után is kellett nézzek, egy-két éven belül elkezdtem faluturizmussal foglalkozni. A mai napig jönnek hozzám vendégek, amit nagyon szeretek, mert a pénz az egy dolog, de az élő kapcsolat a legjobb. A vendégeknek az idegenvezetés mellett tudtunk kisebb zenei műsort is mutatni az itt felcseperedett fiatal zenészekkel, valamint Nyisztor Ilona énekes fiatal tanítványaival. Ugyancsak itt a saját portámon voltak a szabad ég alatt a magyar nyelvű misék egészen 2006-ig. A házam tiszta szobáját tájháznak rendeztem be, az udvaron van egy fedett színpad, ott meg tudom vendégelni a látogatókat étellel, itallal. A néprajzos kollégákkal sem szakítottam meg a kapcsolatot, szoktak hívni előadni ide-oda, ha könyvem jelenik meg, vagy nekik van fontos eseményük, elmegyek stb. Sokat járok a mai napig Magyarországra.

Itthon imacsoportot vezetek, ami heti két összejövetel általában az asszonyokkal. Egy a csütörtöki esti imádkozás, másik a pénteki Irgalmasság Óráján (15 óra) történő imádkozás a Szent István templomban, amelyet 2007 óta megtartunk minden pénteken. A Szent Keresztutat imádkozzuk. Büszke vagyok, hogy az asszonyok, akik soha nem tanultak magyarul imádkozni el tudják olvasni a szöveget: rendre olvassuk a szöveget a stációknál. Gondolom

odafenn a mennyben Jáki Sándor Teodóz atya nagyon boldog, mert minden héten elénekeli az *Aranyimatyánkot* és a *Lehullott a Jézus vére*-t a pusztinai Szent István templomban. Nem nagy eredmény 30 esztendő után, de mi ennek is nagyon örvendünk!

Az asszonyokkal még további alkalmak keretében készülünk fel a meghívásokra, felkérésekre. Olyan jó, hogy szép számmal hívnak misékre imádkozni, fesztiválokra főzni, énekelni. Nem túl sok felkérésünk van, de annyi, ami éppen elég.

HV: Ha jól tudom, nagyon szép neve van az imakörötöknek, elmeséled hogyan jött a névadás?

NyT: Igen, ez egy jó történet! 2001 táján volt egy nagy kirándulásunk, egy egyetemi tanárnő hívott meg egy igen nagy, 45 fős csoportot Moldvából Budapestre tíz napra. Hatalmas munkát végeztek, amiben a diákok is segítettek. Végignéztük az augusztus 20-i Szent István napi ünnepségeket, jártunk Esztergomban stb. A pusztinai csoporttal elhoztam egy román újságíró is, aki mindig csúnya cikkeket írt rólunk, hogy „Jöjjön el és nézze meg a saját szemével, hogy áruljuk Romániát!”. S azt monda, hogy higgyem el, az első három sorba rosszat kell írjon, mert csak annyit olvas el a főszerkesztő, s utána tényleg szépen leírta a tényeket, hogy mit csinálunk mi Magyarországon. Ennek a kirándulásnak az egyik eseményeként a Városmajorban részt vettünk egy agapén ahol ott volt a költő, Csoóri Sándor is. Én őt jól ismertem, mert több filmet is készítettem a feleségével, Balogh Júliával. Ott az agapén ő köszöntőt mondott és ő nevezett el minket Szent István Gyermekének. Bennem az úgy megmaradt, hiszen ugye nagyon passzol, mivel a pusztinai templom Szent Istvánnak van szentelve, hogy később csináltattunk egy zászlót is (pont annak a Némethi családnak a segítségével, akikről már szó volt), mert addig mindig ha volt az augusztus 20-i felvonulás budapesti körúton mindig csak egy seprűnyélre felírtuk „Pusztina”, s úgy vettünk részt. Attól fogva mi voltunk a Szent István Gyermekei imacsoport.

HV: Mesélsz egy kicsit a jövőbeli terveidről, álmaidról?

NyT: Most alakulóban van egy nagyon szép feladat: felkértek, arra hogy moldvai csángó tárgyi kultúrárt oktassak egy olyan tanszéken, amit Sepsiszentgyörgyön hoznak létre. Ezt én egy nagyon testhezálló feladatnak érzem és örülök neki. Ezen kívül számomra Isten áldása, hogy vendégeket tudok fogadni a saját portámon, mert igen szeretem csinálni a falusi turizmust.

Mіндеzek mellett a pusztinai közösség számára szeretnék létrehozni egy olyan jó műhelyt, ahol a helyi népművészetet megtartják, csinálják és továbbadják. Azt szeretném, hogy legyen ennek is egy némileg szabályozott, minőségileg kontrollált felügyelete, mint ahogyan azt mondjuk a Hagyományok Házában csinálják. Hogy miért is volna erre szükség? Hát képzeljék el, hogy

a román népviseleti blúzokat ma már Indiában gyártják! Sajnos ezt veszik fel olykor a csángók is, mert ezt kínálja a kereskedelem. Ha mi tudnánk kínálni jó minőségű árut, rögtön igényesebben tudnának a fiatalok is viseletbe öltözködni. Másik régi tervem, hogy a faluba hozzunk létre egy szociális konyhát, ahonnét az időseknek meleg ételt tudnánk vinni. Aztán lehet, hogy egy kis gasztro központ lesz belőle, ahol én nagyon szeretnék nyaranta majd gasztrótáborokat csinálni. És azt hiszem 66 esztendősen nekem ennyi terv egyelőre éppen elég!